Chapter 1

प्रथम

यत्तु ``स्वजन्यबोधविषयत्वप्रकारकेच्छाविषयत्व [1]मर्थे पदस्य [2] सम्बन्धः, पदे चार्थस्य विपरीतः, अस्य सम्बन्धत्वमन्यथाऽनुपपत्त्या कल्प्यते । एतादृशपरम्पराया अपभ्रंश [3]स्थले सम्बन्धता न [4] स्वीक्रियते । अतः [5] तत्र तत्सम्बन्धावगाहिज्ञानं भ्रम एव'' इति [6],

तदपि तुच्छम् । अक्लृप्तस्य [7] तादृशेच्छाविषयत्वस्य सम्बन्धतोपगमे तादृशज्ञानविषयत्व-ज्ञानसमानकालिकस्व [8]विषयत्वादिपरम्पराया अपि विनिगमनाविरहेण सम्बन्धताप्रसङ्गात् । तस्मात्पदपदार्थयोः सम्बन्धान्तरमेव वाच्यवाचकभाव इति वदन्ति ।

यस्तु---

ज्ञाने पदानां शक्तिः, न त्वर्थे [9]। तथा च [10] तज्ज्ञानशक्तत्वं तद्वाचकत्वम् । तच्च तद्विषयकशाब्दधीजनकतावच्छेदकधर्मवत्त्वम् । स च धर्मो वह्न्यादिनिष्ठदाहानुकूला शक्तिरिव [11] पदार्थान्तरमेव । लाक्षणिकं नानुभाविक [12]मेवेति न तत्र शक्तिः । घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान [13]जनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम् [14]। तद्विषयकत्वावच्छिन्नज्ञानशक्तपदस्यैव तद्वाचकत्वात् । मितिमातृविषयकत्वेन च ज्ञानस्य न किंचित्पदशक्यता, ज्ञानसामान्यसामग्र्या एव मितिमातृभासकतया, पदान्तरस्य च [15] तदर्थभासकतया तद्विषयकत्वस्य [16]तत्पदजन्यताऽवच्छेदकत्वे मानाभावात् ।

त्तु ``स्वजन्यबोधविषयत्वप्रकारकेच्छाविषयत्व [17]मर्थे पदस्य [18] सम्बन्धः, पदे चार्थस्य विपरीतः, अस्य सम्बन्धत्वमन्यथाऽनुपपत्त्या कल्प्यते । एतादृशपरम्पराया अपभ्रंश [19]स्थले सम्बन्धता न [20] स्वीक्रियते । अतः [21] तत्र तत्सम्बन्धावगाहिज्ञानं भ्रम एव'' इति [22],

तदपि तुच्छम् । अक्लृप्तस्य [23] तादृशेच्छाविषयत्वस्य सम्बन्धतोपगमे तादृशज्ञानविषयत्व-ज्ञानसमानकालिकस्व [24]विषयत्वादिपरम्पराया अपि विनिगमनाविरहेण सम्बन्धताप्रसङ्गात् । तस्मात्पदपदार्थयोः सम्बन्धान्तरमेव वाच्यवाचकभाव इति वदन्ति ।

यस्तु---

ज्ञाने पदानां शक्तिः, न त्वर्थे [25]। तथा च [26] तज्ज्ञानशक्तत्वं तद्वाचकत्वम् । तच्च तद्विषयकशाब्दधीजन-

---

[1]विशेष्यत्वम् ग. [2]पद ग. [3]अपभ्रंशादि ग. [4]न सम्बन्धता ग. [5]ना.ग. [6]संप्रदाय इति अ.ग. [7]कंसे स्थापितम् ग. [8]ज. स्वसमानकालीनज्ञान का. स्वसमानकालीनज्ञान ग. समानकालीनज्ञान मं. [9]इदं वाक्यं ना.मं. [10]``ज्ञाने'' इत्यारभ्य ``तथा च'' इतिपर्यन्तं कंसे ग. [11]दाहानुकूलशक्तिवत् ग. [12]चाननुभावकम् ग. [13]ज. मितिमातृधी का. मितिमातृविषयकधी ग. मितिमातृमभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान कुण्डलितं, मितिमातृधी मं.

[14]``यज्ज्ञानशक्तत्वेन पदज्ञानस्य शाब्दबोधजनकता, तस्यैव वाच्यत्वात् । एतेन कार्यान्वितज्ञानजनकतया सर्वेषामेव कार्यान्वितवाचकत्वापत्तिरित्यपि निरस्तम् । कार्यान्वितघटज्ञाने शक्तम् इत्येतादृशज्ञानत्वेन घटोपस्थित्यहेतुत्वात् । इति मीमांसकमतविशेषः । घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदान्तरार्थविषयकधीजनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम्'' अ.ग. । इदं तु सर्वथा असंगतमेव ।

[15]ना.ग. [16]एतत् ग. [17]विशेष्यत्वम् ग. [18]पद ग. [19]अपभ्रंशादि ग. [20]न सम्बन्धता ग. [21]ना.ग. [22]संप्रदाय इति अ.ग. [23]कंसे स्थापितम् ग. [24]ज. स्वसमानकालीनज्ञान का. स्वसमानकालीनज्ञान ग. समानकालीनज्ञान मं. [25]इदं वाक्यं ना.मं. [26]``ज्ञाने'' इत्यारभ्य ``तथा च'' इतिपर्यन्तं कंसे ग.

कतावच्छेदकधर्मवत्त्वम् । स च धर्मो वह्न्यादिनिष्ठदाहानुकूला शक्तिरिव [27] पदार्थान्तरमेव। लाक्षणिकं नानुभाविक [28]मेवेति न तत्र शक्तिः। घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान [29]जनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम् [30]। तद्विषयकत्वावच्छिन्नज्ञानशक्तपदस्यैव तद्वाचकत्वात् । मितिमातृविषयकत्वेन च ज्ञानस्य न किंचित्पदशक्यता, ज्ञानसामान्यसामग्र्या एव मितिमातृभासकतया, पदान्तरस्य च [31] तदर्थभासकतया तद्विषयकत्वस्य [32]तत्पदजन्यताऽवच्छेदकत्वे मानाभावात् । त्तु ``स्वजन्यबोधविषयत्वप्रकारकेच्छाविषयत्व [33]मर्थे पदस्य [34] सम्बन्धः, पदे चार्थस्य विपरीतः, अस्य सम्बन्धत्वमन्यथाऽनुपपत्त्या कल्प्यते। एतादृशपरम्पराया अपभ्रंश [35]स्थले सम्बन्धता न [36] स्वीक्रियते। अतः [37] तत्र तत्सम्बन्धावगाहिज्ञानं भ्रम एव'' इति [38],

तदपि तुच्छम् । अक्लृप्तस्य [39] तादृशेच्छाविषयत्वस्य सम्बन्धतोपगमे तादृशज्ञानविषयत्व-ज्ञानसमानकालिकस्व [40]विषयत्वादिपरम्पराया अपि विनिगमनाविरहेण सम्बन्धताप्रसङ्गात् । तस्मात्पदपदार्थयोः सम्बन्धान्तरमेव वाच्यवाचकभाव इति वदन्ति।

यस्तु---

ज्ञाने पदानां शक्तिः, न त्वर्थे [41]। तथा च [42] तज्ज्ञानशक्तत्वं तद्वाचकत्वम् । तच्च तद्विषयकशाब्दधीजनकतावच्छेदकधर्मवत्त्वम् । स च धर्मो वह्न्यादिनिष्ठदाहानुकूला शक्तिरिव [43] पदार्थान्तरमेव। लाक्षणिकं नानुभाविक [44]मेवेति न तत्र शक्तिः। घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान [45]जनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम् [46]। तद्विषयकत्वावच्छिन्नज्ञानशक्तपदस्यैव तद्वाचकत्वात् । मितिमातृविषयकत्वेन च ज्ञानस्य न किंचित्पदशक्यता, ज्ञानसामान्यसामग्र्या एव मितिमातृभासकतया, पदान्तरस्य च [47] तदर्थभासकतया तद्विषयकत्वस्य [48]तत्पदजन्यताऽवच्छेदकत्वे मानाभावात् ।

---

[27]दाहानुकूलशक्तिवत् ग. [28]चाननुभावकम् ग. [29]ज. मितिमातृधी का. मितिमातृविषयकधी ग. मितिमातृमभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान कुण्डलितं, मितिमातृधी मं.

[30]``यज्ज्ञानशक्तत्वेन पदज्ञानस्य शाब्दबोधजनकता, तस्यैव वाच्यत्वात् । एतेन कार्यान्वितज्ञानजनकतया सर्वेषामेव कार्यान्वितवाचकत्वापत्तिरित्यपि निरस्तम् । कार्यान्वितघटज्ञाने शक्तम् इत्येतादृशज्ञानत्वेन घटोपस्थित्यहेतुत्वात् । इति मीमांसकमतविशेषः। घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदान्तरार्थविषयकधीजनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम्'' अ.ग.। इदं तु सर्वथा असंगतमेव।

[31]ना.ग. [32]एतत् ग. [33]विशेष्यत्वम् ग. [34]पद ग. [35]अपभ्रंशादि ग. [36]न सम्बन्धता ग. [37]ना.ग. [38]संप्रदाय इति अ.ग. [39]कंसे स्थापितम् ग. [40]ज. स्वसमानकालीनज्ञान का. स्वसमानकालीनज्ञान ग. समानकालीनज्ञान मं. [41]इदं वाक्यं ना.मं. [42]``ज्ञाने'' इत्यारभ्य ``तथा च'' इतिपर्यन्तं कंसे ग. [43]दाहानुकूलशक्तिवत् ग. [44]चाननुभावकम् ग. [45]ज. मितिमातृधी का. मितिमातृविषयकधी ग. मितिमातृमभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान कुण्डलितं, मितिमातृधी मं.

[46]``यज्ज्ञानशक्तत्वेन पदज्ञानस्य शाब्दबोधजनकता, तस्यैव वाच्यत्वात् । एतेन कार्यान्वितज्ञानजनकतया सर्वेषामेव कार्यान्वितवाचकत्वापत्तिरित्यपि निरस्तम् । कार्यान्वितघटज्ञाने शक्तम् इत्येतादृशज्ञानत्वेन घटोपस्थित्यहेतुत्वात् । इति मीमांसकमतविशेषः। घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदान्तरार्थविषयकधीजनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम्'' अ.ग.। इदं तु सर्वथा असंगतमेव।

[47]ना.ग. [48]एतत् ग.

Chapter 2

द्वितीय

यत्तु ``स्वजन्यबोधविषयत्वप्रकारकेच्छाविषयत्व [1]मर्थे पदस्य [2] सम्बन्धः, पदे चार्थस्य विपरीतः, अस्य सम्बन्धत्वमन्यथाऽनुपपत्त्या कल्प्यते। एतादृशपरम्पराया अपभ्रंश [3]स्थले सम्बन्धता न [4] स्वीक्रियते। अतः [5] तत्र तत्सम्बन्धावगाहिज्ञानं भ्रम एव'' इति [6],

तदपि तुच्छम् । अक्लृप्तस्य [7] तादृशेच्छाविषयत्वस्य सम्बन्धतोपगमे तादृशज्ञानविषयत्व-ज्ञानसमानकालिकस्व [8]विषयत्वादिपरम्पराया अपि विनिगमनाविरहेण सम्बन्धताप्रसङ्गात् । तस्मात्पदपदार्थयोः सम्बन्धान्तरमेव वाच्यवाचकभाव इति वदन्ति।

यस्तु---

ज्ञाने पदानां शक्तिः, न त्वर्थे [9]। तथा च [10] तज्ज्ञानशक्तत्वं तद्वाचकत्वम् । तच्च तद्विषयकशाब्दधीजनकतावच्छेदकधर्मवत्त्वम् । स च धर्मो वह्न्यादिनिष्ठदाहानुकूला शक्तिरिव [11] पदार्थान्तरमेव। लाक्षणिकं नानुभाविक [12]मेवेति न तत्र शक्तिः। घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान [13]जनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम् [14]। तद्विषयकत्वावच्छिन्नज्ञानशक्तपदस्यैव तद्वाचकत्वात् । मितिमातृविषयकत्वेन च ज्ञानस्य न किंचित्पदशक्यता, ज्ञानसामान्यसामग्र्या एव मितिमातृभासकतया, पदान्तरस्य च [15] तदर्थभासकतया तद्विषयकत्वस्य [16]तत्पदजन्यताऽवच्छेदकत्वे मानाभावात् ।

त्तु ``स्वजन्यबोधविषयत्वप्रकारकेच्छाविषयत्व [17]मर्थे पदस्य [18] सम्बन्धः, पदे चार्थस्य विपरीतः, अस्य सम्बन्धत्वमन्यथाऽनुपपत्त्या कल्प्यते। एतादृशपरम्पराया अपभ्रंश [19]स्थले सम्बन्धता न [20] स्वीक्रियते। अतः [21] तत्र तत्सम्बन्धावगाहिज्ञानं भ्रम एव'' इति [22],

तदपि तुच्छम् । अक्लृप्तस्य [23] तादृशेच्छाविषयत्वस्य सम्बन्धतोपगमे तादृशज्ञानविषयत्व-ज्ञानसमानकालिकस्व [24]विषयत्वादिपरम्पराया अपि विनिगमनाविरहेण सम्बन्धताप्रसङ्गात् । तस्मात्पदपदार्थयोः सम्बन्धान्तरमेव वाच्यवाचकभाव इति वदन्ति।

यस्तु---

ज्ञाने पदानां शक्तिः, न त्वर्थे [25]। तथा च [26] तज्ज्ञानशक्तत्वं तद्वाचकत्वम् । तच्च तद्विषयकशाब्दधीजन-

[1]विशेष्यत्वम् ग. [2]पद ग. [3]अपभ्रंशादि ग. [4]न सम्बन्धता ग. [5]ना.ग. [6]संप्रदाय इति अ.ग. [7]कंसे स्थापितम् ग. [8]ज. स्वसमानकालीनज्ञान का. स्वसमानकालीनज्ञान ग. समानकालीनज्ञान मं. [9]इदं वाक्यं ना.मं. [10]``ज्ञाने'' इत्यारभ्य ``तथा च'' इतिपर्यन्तं कंसे ग. [11]दाहानुकूलशक्तिवत् ग. [12]चाननुभावकम् ग. [13]ज. मितिमातृधी का. मितिमातृविषयकधी ग. मितिमातृमभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान कुण्डलितं, मितिमातृधी मं.

[14]``यज्ज्ञानशक्तत्वेन पदज्ञानस्य शाब्दबोधजनकता, तस्यैव वाच्यत्वात् । एतेन कार्यान्वितज्ञानजनकतया सर्वेषामेव कार्यान्वितवाचकत्वापत्तिरित्यपि निरस्तम् । कार्यान्वितघटज्ञाने शक्तम् इत्येतादृशज्ञानत्वेन घटोपस्थित्यहेतुत्वात् । इति मीमांसकमतविशेषः। घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदान्तरार्थविषयकधीजनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम्'' अ.ग.। इदं तु सर्वथा असंगतमेव।

[15]ना.ग. [16]एतत् ग. [17]विशेष्यत्वम् ग. [18]पद ग. [19]अपभ्रंशादि ग. [20]न सम्बन्धता ग. [21]ना.ग. [22]संप्रदाय इति अ.ग. [23]कंसे स्थापितम् ग. [24]ज. स्वसमानकालीनज्ञान का. स्वसमानकालीनज्ञान ग. समानकालीनज्ञान मं. [25]इदं वाक्यं ना.मं. [26]``ज्ञाने'' इत्यारभ्य ``तथा च'' इतिपर्यन्तं कंसे ग.

कतावच्छेदकधर्मवत्त्वम् । स च धर्मो वह्न्यादिनिष्ठदाहानुकूला शक्तिरिव [27] पदार्थान्तरमेव। लाक्षणिकं नानुभाविक [28]मेवेति न तत्र शक्तिः। घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान [29]जनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम् [30]। तद्विषयकत्वावच्छिन्नज्ञानशक्तपदस्यैव तद्वाचकत्वात् । मितिमातृविषयकत्वेन च ज्ञानस्य न किंचित्पदशक्यता, ज्ञानसामान्यसामग्र्या एव मितिमातृभासकतया, पदान्तरस्य च [31] तदर्थभासकतया तद्विषयकत्वस्य [32]तत्पदजन्यताऽवच्छेदकत्वे मानाभावात् । त्तु ``स्वजन्यबोधविषयत्वप्रकारकेच्छाविषयत्व [33]मर्थे पदस्य [34] सम्बन्धः, पदे चार्थस्य विपरीतः, अस्य सम्बन्धत्वमन्यथाऽनुपपत्त्या कल्प्यते। एतादृशपरम्पराया अपभ्रंश [35]स्थले सम्बन्धता न [36] स्वीक्रियते। अतः [37] तत्र तत्सम्बन्धावगाहिज्ञानं भ्रम एव'' इति [38],

तदपि तुच्छम् । अक्लृप्तस्य [39] तादृशेच्छाविषयत्वस्य सम्बन्धतोपगमे तादृशज्ञानविषयत्व-ज्ञानसमानकालिकस्व [40]विषयत्वादिपरम्पराया अपि विनिगमनाविरहेण सम्बन्धताप्रसङ्गात् । तस्मात्पदपदार्थयोः सम्बन्धान्तरमेव वाच्यवाचकभाव इति वदन्ति।

यस्तु---

ज्ञाने पदानां शक्तिः, न त्वर्थे [41]। तथा च [42] तज्ज्ञानशक्तत्वं तद्वाचकत्वम् । तच्च तद्विषयकशाब्दधीजनकतावच्छेदकधर्मवत्त्वम् । स च धर्मो वह्न्यादिनिष्ठदाहानुकूला शक्तिरिव [43] पदार्थान्तरमेव। लाक्षणिकं नानुभाविक [44]मेवेति न तत्र शक्तिः। घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान [45]जनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम् [46]। तद्विषयकत्वावच्छिन्नज्ञानशक्तपदस्यैव तद्वाचकत्वात् । मितिमातृविषयकत्वेन च ज्ञानस्य न किंचित्पदशक्यता, ज्ञानसामान्यसामग्र्या एव मितिमातृभासकतया, पदान्तरस्य च [47] तदर्थभासकतया तद्विषयकत्वस्य [48]तत्पदजन्यताऽवच्छेदकत्वे मानाभावात् ।

---

[27]दाहानुकूलशक्तिवत् ग. [28]चाननुभावकम् ग. [29]ज. मितिमातृधी का. मितिमातृविषयकधी ग. मितिमातृमभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान कुण्डलितं, मितिमातृधी मं.

[30]``यज्ज्ञानशक्तत्वेन पदज्ञानस्य शाब्दबोधजनकता, तस्यैव वाच्यत्वात् । एतेन कार्यान्वितज्ञानजनकतया सर्वेषामेव कार्यान्वितवाचकत्वापत्तिरित्यपि निरस्तम् । कार्यान्वितघटज्ञाने शक्तम् इत्येतादृशज्ञानत्वेन घटोपस्थित्यहेतुत्वात् । इति मीमांसकमतविशेषः। घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदान्तरार्थविषयकधीजनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम्'' अ.ग.। इदं तु सर्वथा असंगतमेव।

[31]ना.ग. [32]एतत् ग. [33]विशेष्यत्वम् ग. [34]पद् ग. [35]अपभ्रंशादि ग. [36]न सम्बन्धता ग. [37]ना.ग. [38]संप्रदाय इति अ.ग. [39]कंसे स्थापितम् ग. [40]ज. स्वसमानकालीनज्ञान का. स्वसमानकालीनज्ञान ग. समानकालीनज्ञान मं. [41]इदं वाक्यं ना.मं. [42]``ज्ञाने'' इत्यारभ्य ``तथा च'' इतिपर्यन्तं कंसे ग. [43]दाहानुकूलशक्तिवत् ग. [44]चाननुभावकम् ग. [45]ज. मितिमातृधी का. मितिमातृविषयकधी ग. मितिमातृमभिव्याहृतपदार्थान्तरविषयकज्ञान कुण्डलितं, मितिमातृधी मं.

[46]``यज्ज्ञानशक्तत्वेन पदज्ञानस्य शाब्दबोधजनकता, तस्यैव वाच्यत्वात् । एतेन कार्यान्वितज्ञानजनकतया सर्वेषामेव कार्यान्वितवाचकत्वापत्तिरित्यपि निरस्तम् । कार्यान्वितघटज्ञाने शक्तम् इत्येतादृशज्ञानत्वेन घटोपस्थित्यहेतुत्वात् । इति मीमांसकमतविशेषः। घटादिपदस्य मिति-मातृ-समभिव्याहृतपदान्तरार्थविषयकधीजनकत्वेऽपि न तद्वाचकत्वम्'' अ.ग.। इदं तु सर्वथा असंगतमेव।

[47]ना.ग. [48]एतत् ग.